

Yrkande – Förfrågningsunderlag Vårdval barn- och ungdomstandvård (Dnr RS 2025/770)

Förslag till beslut

Regionstyrelsen föreslår regionfullmäktige besluta följande:

1. Att avslå ärendet.

Beslutsmotivering

Förslaget om att införa vårdval inom barn- och ungdomstandvård enligt lagen om valfrihetssystem (LOV) innebär i praktiken ett systemskifte för den offentliga tandvården i Region Gävleborg. Det må presenteras som en teknisk lösning på juridiska oklarheter, men i grunden handlar det om att flytta kontrollen över barnens vård från en samhällsorganiserad och behovsstyrd struktur till ett marknadsorienterat system där konkurrens ersätter samordning och där politisk styrning försvagas till förmån för administrativa processer.

Det är väsentligt att slå fast att LOV inte är en neutral juridisk modell, utan en politiskt konstruerad struktur med tydliga ideologiska implikationer. Att använda LOV som ramverk innebär att regionen frivilligt ställer sig bakom en marknadslogik där vårdgivare konkurrerar om patienter, snarare än att samarbeta för att uppnå jämlika och behovsbaserade vårdresultat. Det skapar en situation där offentlig och privat vård blandas på ett sätt som försvårar långsiktig planering, reducerar regionens möjlighet att styra vårdutbudet efter faktiska behov och gör det svårare att upprätthålla en sammanhållen vårdkedja med tydligt ansvar. Det är anmärkningsvärt att denna förändring genomförs utan en djupare politisk debatt om vilka konsekvenser det får för den långsiktiga samhällsutvecklingen i Gävleborgs län.

Barnperspektivet i detta förslag förtjänar särskild granskning. Det finns i skrivningarna en ambition att stärka upptäckten av barn som far illa, men det förhåller sig inte till den verklighet som ett vårdvalssystem riskerar att skapa. När den offentliga folktandvården tvingas konkurrera med mindre privata aktörer som kan välja att ta emot patienter med lägre vårdtyngd, undermineras förutsättningarna att arbeta strukturerat och långsiktigt med barn som har större behov. Det är ofta i det samordnade, professionellt ledda och samhällsförankrade arbetet som signaler om utsatthet uppmärksammas. Ett fragmenterat system minskar dessa möjligheter. Det är inte genom valfrihet som barns rätt till god vård säkras, utan genom ansvarstagande och solidarisk organisering.

Ortodonti, omfattande behandlingar och barn med större tandvårdsbehov utgör ytterligare en kritisk punkt där vårdvalets logik brister. Förslaget konstaterar själv att många privata vårdgivare saknar förmåga eller vilja att upprätthålla kompetens inom ortodonti. Det betyder i praktiken att de mest vårdkrävande barnen riskerar att få sämre tillgång till adekvat behandling, samtidigt som de mest lättbehandlade patienterna attraheras till verksamheter där de genererar vinst. En sådan selektion

motverkar varje ambition om jämlik vård. Det är ytterst problematiskt att ett system som uppges värna jämlikhet inte förmår garantera att de som har störst behov faktiskt får tillgång till fullvärdig vård.

Slutligen måste det kraftfullt understrykas att det finns andra sätt att skapa juridisk hållbarhet än att införa vårdval. Det faktum att nuvarande modell med vårdgivaranmälan inte uppfyller kraven på tydliga avtal är inte ett argument för att övergå till ett valfrihetssystem enligt LOV. Det är ett argument för att utveckla robusta avtalsformer inom ramen för en behovsdriven modell, där Folktandvårdens samhällsuppdrag står i centrum. Det är djupt olyckligt att den politiska ledningen valt att presentera LOV som den enda lösningen, utan att pröva andra juridiska vägar som hade kunnat stärka styrningen, öka rättssäkerheten och samtidigt bevara den offentliga kontrollen över barnens tandvård.

Sammanfattningsvis är detta inte ett administrativt förbättringsförslag. Det är ett ideologiskt motiverat systemskifte som hotar att försvaga jämlikheten, försvåra samordning, underminera den offentliga folktandvårdens roll och försämra vården för de barn som har störst behov. Det ska inte genomföras. Ärendet ska avslås.

Gävle 2025-04-08

Eva Lindberg

Jan Lahenkorva

Marie-Louise Dangardt

Mona Davik